

Arkeologisk utredning i samband med schaktning för vattenledning mellan Torbjörntorp och Falköping, Falköpings kommun

Arkeologisk utredning inför ny vattenledning

Falköpings kommun, Västergötland

Catharina Henriksson

Västergötlands museum

Rapport 2019:4

Västergötlands
museum

Arkeologisk utredning i samband med schaktning för vattenledning mellan Torbjörntorp och Falköping, Falköpings kommun

Arkeologisk utredning inför ny vattenledning

Falköpings kommun, Västergötland

Catharina Henriksson

Ordlista	
ATA	Antikvarisk topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
BP	Before present, före nu
FMIS	Fornminnesinformationssystem, digitalt, Riksantikvarieämbetet
Fornsök	FMIS sökapplikation över fornlämningar, Riksantikvarieämbetet
KML	Kulturmiljölagen
LMM	Lantmäterimyndigheternas arkiv
LMS	Lantmäteristyrelsens arkiv
RAK	Rikets allmänna kartverks arkiv
RAÄ	Riksantikvarieämbetet
S&H	Skog- och historiainventeringen, Skogsstyrelsen
VGM	Västergötlands museum
WebbGIS	Infokartan Västra Götaland, Länsstyrelsen
Arkeologiska tidsperioder	
Stenålder	- 1800 f Kr
Paleolitikum	- 9500 f Kr
Mesolitikum	9500 - 3900 f Kr
Neolitikum	3900 - 1800 f Kr
Bronsålder	1800 f Kr - 500 f Kr
Yngre bronsålder	1800 - 1100 f Kr
Äldre bronsålder	1100 - 500 f Kr
Järnålder	500 f Kr - 1050 e Kr
Äldre järnålder	500 f Kr - 550 e Kr
- Förromersk järnålder	500 f Kr - 0
- Romersk järnålder	0 – 400 e Kr
- Folkvandringstid	400 - 550 e Kr
Yngre järnålder	550 – 1050 e Kr
- Vendeltid	550 – 800 e Kr
- Vikingatid	800 – 1050 e Kr
Medeltid	1050 - 1527 e Kr
Efterreformatorisk tid	1527 och framåt

Författare/rapportansvarig: Catharina Henriksson

Omslagsbild: Översikt schakt 3 Foto: Västergötlands museum

Västergötlands museum

Box 253 532 23 Skara

Tel 0511-260 00 – www.vastergotlandsmuseum.se

Innehåll:

Inledning och bakgrund	1
Arbets- och metodbeskrivning	1
Topografi och fornlämningsmiljö.....	2
Resultat	3
Antikvarisk bedömning och förslag till fortsatta åtgärder	5
Tekniska och administrativa uppgifter	6

Sammanfattning

Västergötlands museum har på uppdrag av Kommunalförbundet Skaraborgsvatten genomfört en arkeologisk utredning i samband med schaktning för en ny vattenledning mellan Falköping och Torbjörntorp i Falköpings kommun. Syftet med utredningen var att ta reda på om någon okänd fornlämning berörs av exploateringen.

Fyra områden längs sträckan blev föremål för utredningen. Inget av antikvariskt intresse påträffades.

INLEDNING OCH BAKGRUND

Kommunalförbundet Skaraborgsvatten arbetar med att förlägga en ny vattenledning mellan Falköping och Torbjörntorp. Vid delar av sträckan ska även ny spillvattenledning förläggas parallellt. I närområdet finns ett flertal fornlämningar registrerade. Med anledning av detta har Västergötlands museum utfört en arkeologisk utredning inom några sträckor där den nya vattenledningen ska ligga. Se bilaga 1.

En arkeologisk utredning ska förse Länsstyrelsen med kunskapsunderlag inför prövning av arbetsföretaget så att det inte råder tvekan om fornlämning berörs eller inte berörs av planerad exploatering. Om eventuella fornlämningar påträffas ska de avgränsas mot exploateringsytan. Påträffas lämningar med oklar antikvarisk bedömning ska de utredas så att antikvarisk status fastställs. När det gäller lämningar som kan ha tillkommit i anslutning till tidsgränsen 1850 ska det anges på vilka grunder antagandet om tid för tillkomst har gjorts.

ARBETS- OCH METODBESKRIVNING

Fyra utredningsområden schaktades upp där den nya vattenledningen ska förläggas. Vattenledningen bedöms ha en dagöppning om 2-4 meter. Den arkeologiska utredningen har, metodiskt och tekniskt, följt det genomförande som planerades i undersökningsplanen.

Schakt har mäts in och dokumenterats. Ett arkivbeständigt exemplar av rapporten förvaras tillsammans med övriga handlingar som hör till ärendet i Västergötlands museums arkiv där de finns tillgängliga för alla.

Fig. 1. Det första schaktet drogs över ett höjdparti. Foto från sydväst.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet ligger mellan Falköping och Torbjörntorp. Ett stort antal fornlämningar ligger i närheten. De fyra områden som valdes ut för sökschaktsgrävning där vattenledningen ska förläggas ligger nära registrerade fornlämningar. Friggeråker RAÄ 30:1, som är en hög, ligger nära schakt 1 och 2. Även i närheten av schakt 3 och 4 ligger förhistoriska gravar. Dessa är Torbjörntorp RAÄ 8:1 och 55:1-3, registrerade som stensättningar.

Ett stort antal fornlämningar från olika förhistoriska perioder finns representerade på centrala Falbygden och ett flertal arkeologiska undersökningar av olika slag har skett genom åren, bl.a. inom Marjarpsområdet inför byggnationen av Logistic Center Skaraborg (se VGM rapport 2011:1).

RESULTAT

De fyra schakten var mellan 130-210 m långa och 1,8 eller 2 m breda. Inget av antikvariskt intresse påträffades i något av dem.

Schakt 1; ca 150 m långt och ca 2 m brett, mellan 0,3-0,35 m djupt. Matjordslager av mörkt brun lerig humus. Botten av något lerig sand och morän med 0,05-0,3 m stora stenar samt skiffer, och förekomst av plogspår.

Fig. 2. Schakt 2. Foto från sydväst.

Schakt 2; ca 210 m långt och ca 2 m brett, mellan 0,3-0,5 m djupt. Matjordslager av mörkt brun lerig humus. Botten av något lerig sand och morän med stenar 0,05-0,3 m stora samt rikligt med skiffer.

Schakt 3; ca 220 m långt och ca 1,8 m brett, mellan 0,3-0,45 m djupt. Matjordslager av gråbrun lerig humus. Botten av något lerig sand och morän med stenar 0,05-0,8 m stora samt skiffer och kalksten.

Fig. 3. Schakt 3 drogs förbi stensättningen RAÄ 8:1, som syns svagt i fotots högra del. Från väst.

Schakt 4; ca 120 m långt och ca 1,8 m brett, mellan 0,3-1 m djupt. Matjordslager av gråbrun lerig humus. Botten av något lerig sand och morän med 0,05-0,6 m stora stenar samt skiffer och rikligt med kalksten, speciellt i schaktets östra del.

Fig. 4. Det fjärde schaktet drogs förbi stensättningarna RAÄ 55. Foto från sydväst.

ANTIKVARISK BEDÖMNING OCH FÖRSLAG TILL

FORTSATTA ÅTGÄRDER

Västergötlands museum anser att inga fler antikvariska åtgärder behövs i samband med förläggandet av en ny vattenledning mellan Falköping och Torbjörntorp.

Referenser

Tryckta källor

Berglund A, 2011 Arkeologi för Logistic Center Falköping.
Undersökning av Friggeråker socken RAÄ 116,
Falköpings kommun, Västergötland 2009.
Västergötlands museum rapport 2011:1.

Digitala källor/arkiv

GSD Digital fastighetskarta

Landsarkivet Historiska kartor

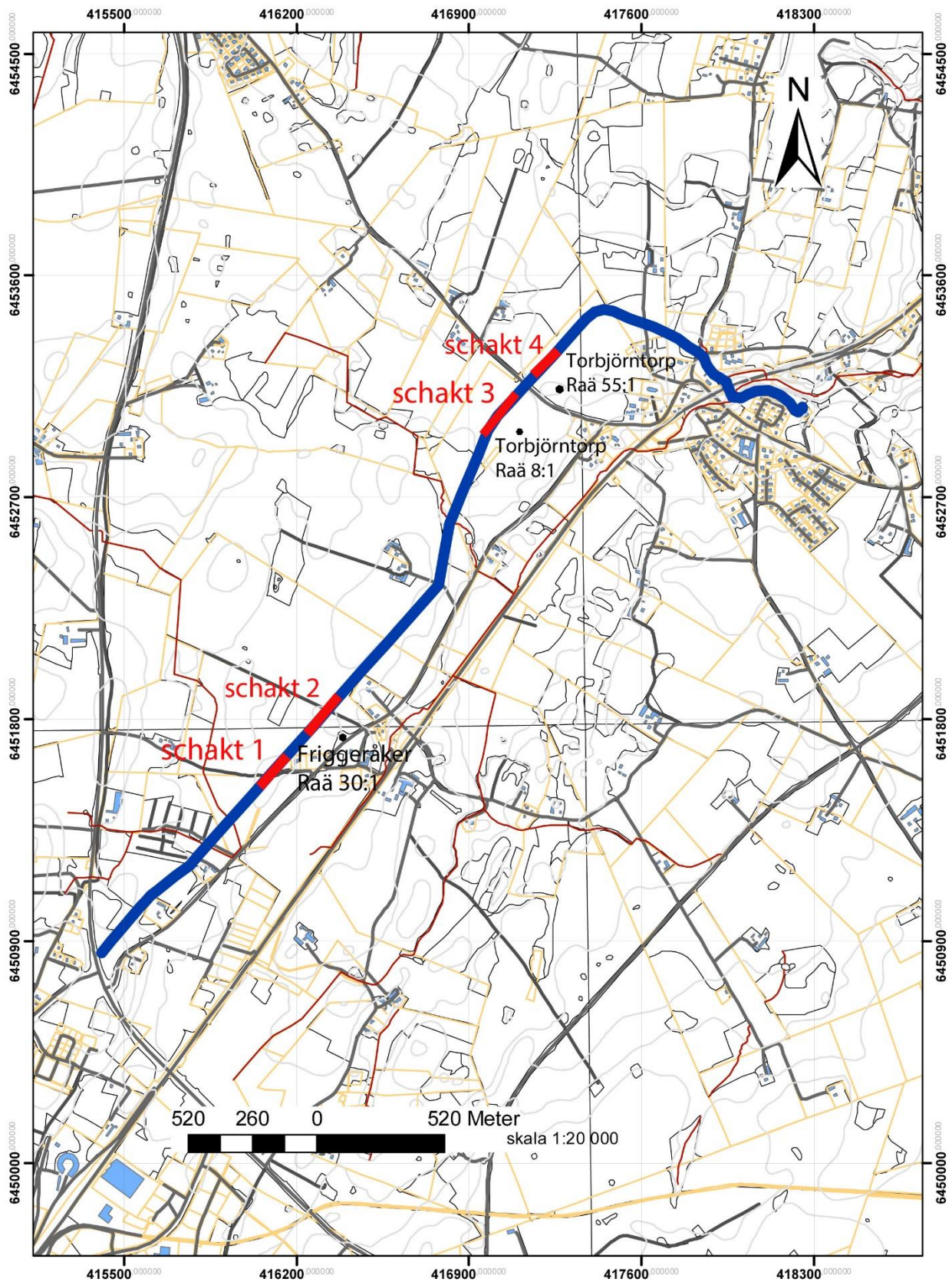
Länsstyrelsens WebGIS. Digitalt kartmaterial från Länsstyrelsen i Västra
Götaland

Riksantikvarieämbetets Fornminnesinformationssystem, FMIS

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsen, beslut diarienummer:	431-6527-2018
Västergötlands museum, dnr:	3.5.1-2018-59
Västergötlands museum, projekt ID:	18073
Landskap:	Västergötland
Län:	Västra Götaland
Kommun:	Falköping
Socken:	Friggeråker, Torbjörntorp
Fastighet:	
Ekonomiskt kartblad:	
Koordinatsystem:	
Uppdragsnummer:	201801319
Fornlämning nr:	
Lämningstyp:	
Datering:	
Art av undersökning:	Utredning
Arbetet föranlett av:	Vattenledning
Uppdragsgivare:	Skaraborgsvatten
Ansvarig institution:	Västergötlands museum
Projektansvarig:	Catharina Henriksson
Tidpunkt för arbetet:	2018-10-16, 2018-12-07
Personal:	Catharina Henriksson
Fälttid:	
Arkivmaterial:	3.5.1-2018-59
Fynd:	

Översikt ny vattenledning Falköping-Torbjörntorp

Rapporter 2018

2018:1	Anders Berglund	Skara Gamla Staden Schaktkontroll vid miljösanering. Arkeologisk schaktkontroll inom Gamla Staden 2:1 vid fornlämning 68 i Skara socken och kommun, Västergötland
2018:2	Anders Berglund	Bosättning i Trädgårdsstaden III. Arkeologisk förundersökning, fornlämning 198 & 199 Skövde socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:3	Catharina Henriksson	Arkeologisk utredning steg 2. Inför ombyggnad av väg E20 delen förbi Mariestad. Berg, Hassle, Leksberg och Mariestads socknar, Mariestads kommun
2018:4	Maria Norrman	Arkeologisk utredning för skidspår på Billingen, Skövde socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:5	Catharina Henriksson	Härlunda ödekyrkoplatz, Raä nr 1. Arkeologisk undersökning. Härlunda socken, Skara kommun, Västergötland
2018:6	Maria Norrman	Antikvarisk kontroll förbi RAÄ Karlsborg 1:1, Karlsborgs socken, Karlsborgs kommun, Västergötland
2018:7	Maria Norrman	Arkeologisk förundersökning inför anläggande av väg, RAÄ Skärv 146, Skärv socken, Skara kommun, Västergötland
2018:8	Maria Norrman	Arkeologisk utredning steg 1 inför detaljplan, Siggestorp 3:1, Baltaks socken, Tidaholms kommun, Västergötland
2018:9	Catharina Henriksson	Schaktningsövervakning inom RAÄ Falköping 40, Gamla stan, Falköpings kommun, Västergötland
2018:10	Catharina Henriksson	Arkeologisk schaktningsövervakning inom RAÄ Norra Åsarp 56:1, 177:1 och 219:1, Falköpings kommun, Västergötland
2018:11	Maria Norrman	Mindre utredning 2018, Tråvad 15:49, Tråvad socken, Lidköpings kommun, Västergötland
2018:12	Maria Norrman	Arkeologisk undersökning 1994 vid Bräddegården, RAÄ Råda 4:10, RAÄ Råda 101:1, Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland
2018:13	Maria Norrman	RAÄ Baltak 7, Arkeologisk schaktningsövervakning, Baltak socken, Tidaholms kommun, Västergötland
2018:14	Maria Norrman	Arkeologisk förundersökning inför detaljplan. RAÄ Tidaholm 7, Tidaholm socken, Tidaholms kommun, Västergötland.
2018:15	Maria Norrman	Inför ombyggnad av E 20 - delen Vårgårda-Ribbingsberg, arkeologisk utredning steg 2, Tumberg och Södra Härene socknar, Vårgårda kommun, Västergötland
2018:16	Anders Berglund	Arkeologisk utredning för området Björkebacken III-IV, Stängesäter 2:1 m fl, Säter socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:17	Anders Berglund	Arkeologisk förundersökning Skara socken RAÄ 88, 134, 136, 138 & Skånings-Åsaka socken RAÄ 87, 127-132, 134, Skara kommun, Västergötland
2018:18	Maria Vretemark	Arkeologisk utredning inför anläggande av våtmark inom RAÄ Varnhem 94:2, Skara kommun, Västergötland
2018:19	Catharina Henriksson	Inför ombyggnad av E20 – delen förbi Mariestad, arkeologisk utredning inför lokalisering av ny sträcka för enskilda vägar, Berg, Hassle, Leksberg och Mariestads socknar, Mariestads kommun, Västergötland
2018:20	Maria Norrman	Inför ombyggnad av E20 - delen Götene-Mariestad, arkeologisk utredning steg 2, Björsäter, Bredsäter, Ek, Holmestad, Kinne-Vedum, Leksberg och Lugnås socknar, Götene och Mariestads kommuner, Västergötland
2018:21	Catharina Henriksson	Arkeologisk förundersökning inom fornlämning RAÄ 8, 11 och 45, Ryd socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:22	Maria Norrman	Arkeologisk utredning steg 2, Billingebacken, Skövde 4:53, Skövde socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:23	Catharina Henriksson	Arkeologisk utredning steg 2, del av Siggestorp 3:1, detaljplan. Baltak socken, Tidaholms kommun, Västergötland
2018:24	Catharina Henriksson	Arkeologisk utredning Kungslena 29:10, Kungslena socken, Tidaholms kommun, Västergötland

2018:25	Catharina Henriksson	Arkeologisk förundersökning RAÄ 47, Baltak socken, Tidaholms kommun, Västergötland
2018:26	Catharina Henriksson	Arkeologisk förundersökning inom fornlämning RAÄ 148:1, Skövde socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:27	Catharina Henriksson	Arkeologisk förundersökning inom fornlämning RAÄ 50:1 Timmersdala socken, Skövde kommun, Västergötland
2018:28	Catharina Henriksson	Arkeologisk schaktningsövervakning inom kv. Saturnus, fornlämning 68 Skara socken, Skara kommun, Västergötland

Rapporter 2019

2019:1	Maria Norrman	Antikvarisk kontroll förbi RAÄ Baltak 7:1, Baltak socken, Tidaholms kommun, Västergötland
2019:2	Catharina Henriksson	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom RAÄ 36:1, fastigheten Hene 10:3, Norra Kyrketorp socken, Skövde kommun, Västergötland
2019:3	Catharina Henriksson	Arkeologisk förundersökning Rådhusgatan, Skara RAÄ 68:1, Gamla staden 2:1, Skara kommun, Västergötland
2019:4	Catharina Henriksson	Arkeologisk utredning i samband med schaktning för vattenledning mellan Torbjörntorp och Falköping, Falköpings kommun, Västergötland